

LÄHEMAD ÜRITUSED

Neljapäeval, 11. jaanuaril kell 12.00 – ESAS seltsipäeval Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis on kohtumine Variku kooli direktori **Peeter Kikasega**, kes räägib oma sportlikust elukäigust, kuhu mahub ka aastaid tegevust Tartu Maratoni korraldustoimkonnas.

Esmaspäeval, 15. jaanuaril kell 15.00 – ESAS Tallinna osakonna seltsiõhtul huvialaklubis Raavis (*Raua tn 1, hoone nurgauks*) on loodetavasti kuulajate ees EOK aupresident **Tiit Nuudi**.

Neljapäeval, 1. veebruaril kell 12.00 – ESAS seltsipäevale Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi tuleb külla pool sajandit Võrus võrkpallitreenerina tuntust kogunud **Aksel Saal**.

Esmaspäeval, 19. veebruaril kell 15.00 – ESAS Tallinna osakonna seltsiõhtul huvialaklubis Raavis on kohtumine huvitava külalisega.

Neljapäeval, 7. märtsil kell 12.00 – ESAS seltsipäeval Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis on oodata kohtumist teeneka spordipedagoogi, ligi 60 aastat mitmel tasandil suusaõpetust jaganud **Kaarel Zilmeriga**.

Esmaspäeval, 18. märtsil kell 15.00 – ESAS Tallinna osakonna seltsiõhtule huvialaklubis Raavis tuleb ka põnev esineja.

NB! – Teatajas ilmunud informatsiooni ESAS ürituste kohta palume võtta osalemise kutsena, sest postikulude kokkuhoiu vajaduse tõttu iga ürituse kohta eraldi kutset ei järgne. Täpsemat infot ürituste kohta võib leida ka Eesti Spordiajaloo Seltsi kodulehelt – www.esas.ee või ESOMi kodulehelt – www.spordimuuseum.ee

KROONIKA

KÜLAS KERGEJÕUSTIKUTREENER HARRY LEMBERG

5. oktoobril oli ESAS seltsipäeval Spordi- ja Olümpiamuuseumis on oma spordielu seiku meenutamas viimase aja üks edukamaid kergejõustikutreenereid

Harry Lemberg (pildil).

Harry alustas oma elukäigu meenutamist lapsepõlvest. Isa oli Tallinnast, ema mulk, aga ise on sündinud Paides, kuid keskkooli lõpetas Tõrvas, sest perekond oli vahepeal kolinud Helmesse. Kergejõustik kujunes meelisalaks tänu õpetaja Ernst Pertelile ja see huvi viis ta Raimond Lutsu treeningutele Valgas. Aluseks oli koolis saadud mitmekülgne ettevalmistus – koolis korraldati isegi kiiruisutamises meistrivõistlusi, rääkimata slaalomist, orienteerumisest, lauatennisest ja teisest aladest.

Harry lemmikalaks kujunes kesk- ja pikamaajooks ning ühel noortevõistlusel nägi tema jooksmisi TÜ kehakultuuriteaduskonna pika-

maajooksu treener Ants Nurmekivi ja soovitas tulla õppima Tartusse kehakultuuri. Tänu temale ja nendele eelnevatele mõjutajatele, alates isast kodus, sai Harryst 1978. aastal tudeng.

Harry jätkas üliõpilasena küll jooksutreeninguid, kuid talviste külmetamistega kaasnenud neeruvaagna põletik ja seeläbi rikutud neerud panid tõsisematele treeningutele piirid. Ülikool sai 1982 läbi *cum laude*, kuid see ei päästnud vene kroonust, kuhu kursuselt korjati ohvitserideks 7 kehakultuurlast.

Peale sõjaväeteenistust pidi Harryst saama Lillevere spordikooli treener ja pakutud kolmetoaline kortergi Põltsamaal, Sõpruse pargi taga oli juba üle vaadatud, kui juhuslikult Tartu tänaval vastu juhtunud KKT dekaani Atko Viru ettepanek tulla hoopis aspirantuuri muutis ilmselt ta edasist elukäiku tunduvalt. Nii ta siduski end 1985. aastast läbi kergejõustikukateedri ülikooliga ja 1987. aastal väitekirja kaitsmise järel sai temast treeninguprotsessi uurimise laboris teadur, siis 1993–2002 TÜ Spordikeskuse juhataja ja 2002–18 TÜ Akadeemilise Spordiklubi juhatuse liige.

Kõige selle kõrval ei unustanud Harry ka õpitud treeneritööd, mis muidugi sai siis olla kõrvalharrastus, kuid spordiametniku kohustustest vabanemine

võimaldas pühenduda täiega treeneriametile. Nagu Harry õpilaste edulood kinnitavad, on see Eesti kergejõustikule tublisti kasuks tulnud. Nii on tema õpilased Pavel Loskutov, Tiidrek Nurme, Nikolai Vedehin, Jekaterina Patjuk, Külli Pirk Saar (Kaljus), Leila, Liina ja Lily Luik, Hans-Christian Hausenberg jt.

Harry rääkis lahti ka kõigi oma ametitega kaasnenud probleemid, samuti helgema poole. Sporti ülikoolis on tuntavalt mõjutanud 1982. aastal TÜ 350. aastapäevaks valminud spordihoone, mis võimaldas viia sporditöö uuele tasemele. Iseseisvumine tõi kaasa ülikooli spordireformi, millest võtsid õppust ka teisedki Eesti kõrgkoolid. Kergejõustikku muidugi mõjutas kõige enam 2007. aastal valminud kergejõustikuhall. Ülikooli spordi plusspoolele tuleb kanda ka kogu spordikompleksi rekonstrueerimine ja õppetöö toomine 2019. aastast kokku ühe katuse alla.

Ettekanne paistab kuulajaid huvitavat

Harry avaldas ka mõned mõtted treeneritööst. Elu on näidanud, et kaugjuhtimisega treeningud pole kaugeltki nii efektiivsed kui vahetu juhendamine. Rääkis, kuidas kolmikõed Luiged tema juurde jõudsid 24-aastastena ja nende puhul sellel kaugjuhtimisel oma mõju oli. Harry tunnistas, et said algul jooksukoormust liiga ja ta ei saanud olla vahetu jälgija, oleks pidanud treening mitmekülgsem olema, sest tugiaparaat oli neil jäänud õiges eas välja arendamata.

Ta konstateeris, et kergejõustik on täpselt mõõdetav, siin on kõik silmaga nähtav ja noored ei taha seda rasket teekonda ette võtta, see on hirmutav vahemaa, mis neid maailma tippudest lahutab. Näiteks seda, kas Selliku 10000 m rekordi 27.40,61 üle jooksja on juba sündinud, pole küll teada, aga kahtlemata ilma talendi ja eelkõige tohutu tööta selleni jõuda pole võimalik.

Lõpuks kaldus jutt mitmetele seikadele meie kergejõustiku arenguloos ja ka huvitavatele juhtumitele maailma spordis. Harry vaatab lootusrikkalt tulevastele tiitlivõistlustele, kus tal on eeldatavasti ikka mõni õpilane võistlemas.

EDUARD PÜTSEP 125

Jaak Valdre, MTÜ Spordiajaloo Klubi Alfred

Spordiajalugu paelub mind eelkõige sellepärast, et seda uurides võib leida seniteadmata fakte. Uurimistöö käigus millegi uue avastamine on nagu võistlustel esikoha saamine – mõlemad pakuvad rahuldust. Nii oli ka Eduard Pütsepa sünnikoha väljaselgitamise puhul. Eesti Spordi Biograafilises Leksikonis oli kirjas, et ta sündis Vastseliina vallas Võrumaal. Aga kus täpsemalt? Olümpiavõitjal oli ju tulemas 125. sünniaastapäev. Algas pikk otsimisprotsess, mis võttis aega nädalaid. Seda protsessi ma järgnevas loos kirjeldama ei hakka, vaid toon välja, mida uut leidsin; ja kuidas sai tähistatud suursportlase juubelit.

Eduard Hildebert Pütsepa (21.10.1898–22.08.1960) vanemad Johann (1860–1921) ja Katre (1868–1943) abiellusid 1896. aastal. Nad olid käsitöölised ja asusid elama omaette. Siinkohal toon ära Võru Instituudi teadlase Evar Saare võrukeelse kirja: „*Juhan Hindriku poig Pütsep elli uma perega üten Lossina talun (pops, sulanõ, käsitüüline?), a näil oll' uma väikene maa kah. 1900 om tuu perre üits noorõmb poig, Eduard Pütsepä esä kirjan Lossina majapidämisen nr 45.*“ Seega sündis meie loo kangelane Lossina (nüüd Lepassaare) külas Loosi vallas (nüüd Võru vald) Vastseliina kihelkonnas. Johannil ja Katrel oli kolm poega, peale Eduard Hildeberti veel Osvald Johannes (1897–...) ja Richard (1900–1956). 1913. aastal läks pere Peterburi paremat teenistust otsima. Kui Eduard naasis Eestisse Vabadussõja ajal, siis Johann, Katre ja Richard opteerusid 1921. aasta algul. Johann kodumaale ei jõudnudki, ta haigestus ja suri rongis Jamburgi jaamas 17.02.1921.

Üritus „Eduard Pütsep 125“ toimus Lepassaare külakeskuses vana raudteejaama hoone taga 21. oktoobril 2023 – täpselt olümpiavõitja 125. sünniaastapäeval. Koostöös MTÜ Vana Vaksal (organiseeris ja paigaldas kivi) ja Orava Kultuurimajaga (hoolitses muusikalise poole eest) avasime pidulikult Pütsepa mälestuskivi ja sinna juurde kuuluva infotahvli (pildil kivi ja tahvli juures peaorganisaator Jaak Valdre). Rahvast oli üritusele kogunenud poolesaja ümber. Kohal olid ka

Võru abivallavanem ja vallavolikogu esimees ning spordikooli juhataja, samuti Pütsepade suguvõsa liikmed. Oli igati meeleolukas ja kordaläinud üritus.

Siinkohal tänan rahalisi toetajaid Eesti Kultuurkapitali kehakultuuri ja spordi sihtkapitali ning Võrumaa ekspertgruppi, Võru Vallavalitsust, Eesti Maadlusliitu, Vello Leithami ja kaasaaitajaid OÜ-sid Hauakivid, Minu Print ja Ruscholz.

SELTSIÕHTUL RÄÄGITI AUTOVÕIDUSÕIDUST

Mait Luha

15. oktoobril klubis Raavis toimunud seltsiõhtu peateema oli Eesti autovõidusõitjate saavutused möödunud sajandil.

Sissejuhatuseks tutvustas Mait Luha (*pildil esiplaanil püsti*) autoringrajal Eestile nõuka-ajal võidetud medalite loetelu. Siis oli meie tipptaseme võistlusteks N Liidu meistrivõistlused ja sotsialismimaade karikavõistlused. Nendel võistlustel võitsid Eesti autosportlased kokku 118 medalit, neist 48 kuldset – seega oli autovõidusõit sellel perioodil Eesti üks edukaim spordiala.

Vormelautodel võinuks see medalisaak olla suuremgi – nii kõrge oli Eesti ringrajasõitjate tase, kuid meistrivõistlustele pääses vaid Moskva jaotuskava alusel ning seetõttu ei saanud nii mõnelgi korral osaleda mõni meie medalivõidu vääriline võidusõitja.

Uno Aava tegi lühiesitluse oma kolmandast autovõidusõidu raamatust „VÕITJAD 3“ Ta on teinud väga suure töö arhiivist ja ajakirjandusest andmete kogumisel. Vestlused võidusõitjatega on toonud esile palju huvitavaid tahke meie tippsõitjate elust. Selles triloogias (VÕITJAD, VÕITJAD 2 ja VÕITJAD 3) on

kajastatud Eesti parimad ja kuulsamad autovõidusõitjad. Esimeses raamatus on viis meie kõige kuulsamat vormelisõitjat, ka sajandi parimaks Eesti autosportlaseks valitud Toomas Napa. Teine raamat kirjeldab nelja mehe sporditeed, kellel ka mitmeid N Liidu meistrimedaleid. Kolmanda raamatu seitse võidusõitjat on vähemalt ühe N Liidu meistritiitliga pärjatud. Aga eriliseks teeb seda seitset see, et neist neli on konstrueerinud ja ehitanud Eestile palju kuulsust toonud vormelautosid „Estonia“.

Selles loetelus esimene on Ants Seiler, kes konstrueeris meie esimese vormelauto „Estonia-1“. Sellest algas vormelautode tootmine Eestis. Kõige viljakam konstruktor ja ehitaja oli Raul Sarap, kelle loodud vormelauto „Estonia-21“ tituleeriti tehnikaajakirjanike poolt Ida-Euroopa parimaks vormelautoks. Tema loodud on ka vormelautod „Estonia-24“ ja „Estec“. Loetelu lõpetab Rain Pilve, kes võitis aastal 1991 autoringrajal viimase N Liidu kuldmedali. Tagasiteel Kiievi ringrajalt koju tuli tal sõita koos Pihkva tankikolonniga. Aga peale Eesti omariikluse taastamist võistles Rain Pilve edukalt ka Euroopa ja Ameerika vormelisarjades.

Meie külalisesineja raamatust „VÕITJAD 3“ oli Mart Kongo (*pildil võtmas raamatusse autogrammi autorilt Uno Aavalt*), kes on vormelauto „Estonia-20“ konstruktor. See auto oli oma ajal samuti tehniliselt täiuslik ja kauni kujundusega. Vormel Historicu sarjas võistlevad need mõlemad vormelautod – „Estonia-20“ ja „Estonia-21“ ka tänapäeval.

Mart Kongo rääkis oma autovõidusõitja teest. Tehnikahuvi ja kiire sõidu võlu mõjul omandas ta autoinseneri kõrghariduse ja seejärel töökoha TARK'is (*Tallinna Autode Remondi- ja Katsetehas – ainuke vormelautosid valmistanud tehas N Liidus*). Mardi võidusõitja tee alguses

juhtus Viljandis Vana-Võidu ringrajal kaasvõistleja jämeda sõiduvea tõttu raskete tagajärgedega avari, mille tõttu pidi Mart terve aasta võidusõidust eemal olema. Aga ta sai sellest üle, sai kiireks võidusõitjaks ja saavutas N Liidu meistrivõistlustelt ühe kuld- ja ühe pronksmedali ning oli N Liidu koondise liige Ida-Euroopa karikavõistlusel ja sai veel mitmeid sõiduvõite ja poodiumikohti autoringraja võistlustel.

KOHTUMINE REIN LELLEPIGA

2. novembri seltsipäeval Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis oli külaliseks Rein Lellep (*pildil*), kelle elu ja töö on olnud enam kui pool sajandit seotud Tartu spordiga.

Nagu jutustaja meenutas, algas tema jaoks esimene tutvus sportliku tegevusega läbi nn tänavaspordi. Lõpetanud Pärnus keskkooli, tuli ta kehalise kasvatuse õpetaja Endel Piisangu õhutusel juba koolipõlves tärganud tõsisema spordihuvi sunnil 1969. aastal õppima ülikooli kehakultuuriteaduskonda. Kuigi Pärnus olid meelisaladeks tennis ja jalgrattasport, jätkas ta Tartus siiski suusatreeningutega. Muidugi polnud suusatamine ka varem võõras ala, sest oli jalgratturile talvine harrastus, aga selle peensused omandas ta ikkagi Herbert Abeli õpilasena.

Rein meenutas neid toredaid ja töökaid laagreid Abelite arendatud sporditalus Ruusal, kuid ka lõunalaagreid N Liidu Kaukaasia liiduvabariikides. Kuna Herbert Abelil oli grupis rohkem tüdrukuid kui poisse, siis oli oma tüdrukute ümber tiirlevat tõmmude austajate tõrjumisega tükk tegemist. Näiteks Marju Pedaste põhjamaine kenadus hakkas Armeenias ühele tulisele džigittile nii meeldima, et vägisi taheti ta sinna jätta, lubades järgmisel päeval 15-pealise lambakarja vahetuskaubaks kohale ajada, aga õnneks päästis sellest sekeldusest õhtul kodupoole väljuv rong.

Kõrgharidus tõi paraku kaasa nooremleitnandi pagunid ja Rein sattus selle 5 kursusekaaslase hulka, kes tegevteenistusse kutsuti. Selles suhtes läks siiski hästi, et tema teenistus möödus Leningradis ja ta sai käia isegi Kavgolovos treeningutel, kus sai tuttavaks nii mõnegi seal harjutanud N Liidu koondise liikmega. Nii et see kaks aastat spordi mõttes päris tühja ei läinud.

1975. aastal sai Rein oma õpitud ametit hakata rakendama Tartu Laste ja Noorte Spordikoolis suusatreenerina. Tuntumatest on tema õpilased olnud Jaanus Teppan, Jaanus Pulles, Aivar Tsarski jt. Vahepeal küll meelitati korteri ja autoostuloaga mõneks aastaks instruktoriks parteikomiteesse, aga seal omandatud kogemused ning tutvused kaubandus- ja tootlustusvaldkonnas olid kasuks Tartu maratonide korraldustoimkonnas, kus Rein lõi aktiivsemalt kaasa aastatel 1980–1990.

1985. aastast oli Rein Kalevis tagasi, siis juba Tartu Kalevi juhina ligi paarikümneks aastaks. Tuli üle elada keerulised muutuste ajad, millega kaasne-

Kuulajatest on pildile jäänud (vasakult) Natalja Taivere, Marje Aavoja, Jaanus Pulles, Andres Rebane, Uno Plakk, Enn Kivisaar ja Aarne Peterson

sid probleemid Tamme staadioniga, Madsa baasiga, spordikoolidega jmt, kuid Reinu organisaatoritalent aitas kõigist raskustest üle.

2004. aastast sai Rein hakata 15 aasta jooksul praktikas ellu viima oma usku spordikooli ja oma nägemust spordikooli mudelist siis värselt ellu kutsutud Tartu Valla spordikoolis. Esimestel aastatel sai oma valla lapsi võtta treeningrühmadesse tasuta, mis muidugi sai teoks tookordse spordisõbrast vallavanema Aivas Soopi toel, kes pidas väga vajalikuks ka tervise- ja spordirajatiste väljaarendamist valla inimeste tarbeks. Valla sporditsentrumiks on kujunenud Lähte seal olevate spordihoone ning tervise- ja suusaradadega.

Nüüd pensionäripõlves on Rein 2019. aastast nõ ise oma tööandja, üheks meelisvaldkonnaks on kujunenud hool inimeste liikumisvõimaluste ja -harjumuste üle.

HUVITAV SELTSIÕHTU OLÜMPIAVÕITJA GERD KANTERIGA

Tiit Karuks

Tallinna osakonna 20. novembri seltsiõhtut ilmestas kohtumine 2007. aasta maailmameistri ja 2008. aasta olümpiavõitja Gerd Kanteriga.

Kettavõlur Kanter on pälvinud tiitlivõistlustel (OM, MM, EM) ühtekokku 11 medalit ja hoiab maailma kõigi aegade edetabelis 73.38-ga kolmandat kohta. On jäänud treenerina kettaheite juurde ka pärast sportlaskarjääri lõpetamist. Ja veel: Gerd on Eesti Olümpiakomitee sportlaskomisjoni esimees ja Euroopa

Olümpiakomiteede sportlaskomisjoni eelmine esimees ja osaleb ka ROKi sportlaskomisjoni töös. Mees nagu orkester.

Tundub, et Gerdi jaoks sündis otsus jätkata pärast särava sportlaskarjääri lõppu treenerina üsna loomulikku rada pidi: *“Plaan jätkata treenerina sündis viimase 2018. aasta. sportlashooaja jooksul, kui tundus, et oleks igati mõistlik oma kogemusi ja teadmisi rakendada teiste juhendamisel. Seda toetas ka teatav kogemus oma varasemate treeningukaaslaste Märt Israeli ja Martin Kupperi abistamisel. Treeneriroll on äratanud ka uue perspektiivi. Mul endal jäi maailmarekord saavutamata, õpilaste kaudu võin selle eesmärgini jõuda.”*

Treeneritöö esimene etapp – Poola tippmeeste Piotr Malachowski ja Robert Urbaneki juhendamine. Gerd rääkis, mida see talle kui treenerile õpetas: *“Õpetas eelkõige seda, et peamine on leida ühine keel õpilasega, sest iga sportlane on individ, kellega on võimalik edusamme teha ainult juhul, kui me asjadest sarnaselt aru saame. Samas olin positiivselt üllatunud, kuidas Malachowski tegi koostööd ja järgis õpetussõnu väga hoolikalt. Kahjuks vaevasid meest varasemad tõsised vigastused, mis ei lasknud plaanipäraselt treenida. Pidime palju vaeva nägema, et leida viis, kuidas treenida hoolimata kroonilistest vigastustest.”*

Järgmine etapp. Alates 2022. aasta veebruarist juhendab Gerd noort Sloveenia vägimeest, rootslase Daniel Stahli kõrval maailma teravaimasse tippu kuuluvat Kristjan Cehi. Gerd leidis, et see on olnud väga põnev koostöö (kindlasti ka tulemuslik: Ceh pälvis 2022. aasta MMil kulla ja aasta hiljem hõbeda): *“Kristjaniga on õnnestunud juba palju suuri asju korda saata, aga arvan, et suuremad saavutused on alles ees. Kristjan tuli minu juurde juba 70-meetri mehena, mis tähendab, et suuri muutusi me tema tehnikas ei soovinud ette võtta. Aga treeningsüsteemi on saanud muuta loogilisemaks ja suur fookus on olnud stabiilsusel ning tiitlivõistlustel kaugele heitmisel. Tegemist on väga andeka sportlasega, kes on võimeline heitma väga kaugele.”* Cehi kõrval juhendab Gerd ka noort Katari kettameest Moaaz Mohamed Ibrahimit.

Oma treenerikreedo sõnastas Gerd Kanter (pildil) selliselt: *“Kui ühendada süsteemne ja järjepidev töö õige suhtumise ning tahtmisega, võib liigutada mägesid.”*

Samuti rääkis Gerd seltsiõhtul seisust Pariisi olümpia künnisel, ROKi ja selle juhi Thomas Bachi hambutusest: *“Reaalsus on see, et kindlasti näeme mõningaid Venemaa neutraalseid sportlasi Pariisis võistlemas. Teine reaalsus on, et palju neid olema seal ei saa, sest kvalifikatsioonisüsteemi väliselt kedagi mängudele peale ei võeta ja tänaseks on neid võimalusi jäänud väga vähe. Rääkides ROKi ja Thomas Bachi hoiakust kogu selle protsessi suhtes, tuleb kindlasti väljendada pettumust härra Bachi retoorika üle, et sõda Ukrainas on üks paljudest konfliktidest, mis maailmas toimub. See ei vasta tõele. Heameelt teeb see, et lõpuks on jõutud arusaamisele, et olümpiamängudel osalemine ei ole inimõigus.”*

P.S. 8. detsembril otsustas ROKi täitevkomitee, et Venemaa ja Valgevene atleedid saavad neutraalsete sportlastena ja teatud klauslitega Pariisi olümpial individuaalaladel osaleda. Samas on Rahvusvahelise Kergejõustikuliidu president Sebastian Coe jäänud endale kindlaks: kuni sõda Ukrainas kestab, pole Venemaa ja Valgevene jõustiklastel Pariisi olümpial kohta.

Seltsiõhtu lõpetuseks tegi osakonna esimees Rein Järva (*pildil*) kokkuvõtte viimasest paarist aastast (*vt järgmine artikkel*) ja tänas seltsikaaslasti osakonna õhtutel aktiivsuse eest. Valiti ka osakonna viieliikmeline eestseisus järgnevakaks kaheks aastaks koosseisus: **Rein Järva** (esimees), **Henno Linn** (aseesimees), **Viive Reesar** (sekretär), **Tiina Naarits-Linn** ja **Tiit Karuks**.

TALLINNA OSAKOND AASTAIL 2021–2023

Rein Järva

Tallinna osakonnas loendame praeguse seisuga 52 liiget. Viimase paari aasta jooksul on olnud loomulik kadu igavikuteele minejate läbi. Parematel aegadel on osakonnas olnud ka üle 60 liikme. Ühe rõõmustava faktina võime märkida, et meiega on hiljuti liitunud üks kõige nooremaid liikmeid, varajastes kolmekümnendates Maria-Helena Mettis, kes on heade seltsikaaslaste Henno Linna ja Tiina Naarits-Linna tütar. Loodame tema kaudu noorema põlvkonna kaasahaaramist.

Seltsitegevuse raames oleme viimasel kahel aastal korrapäraselt kokku saanud seltsipäevadel üks kord kuus ja kaheksa korda aastas. Suvekuudel ja Jõulukuul me kokku ei tulnud. Meenutame põgusalt meie üritusi väga hea asukohaga ja heades ruumides Raavise nimelises klubis. 2021/22. a hooaega rasis veel tükati koroonaviirus, kuid ometi kohtusime. Aasta alguses oli külaliseks Jaak

Valdre, kes tutvustas oma kolmandat raamatut sarjast „Eesti tõstesporti ajavaod“. Veebruaris ja märtsis jäid meie üritused ära. Aprillis oli külaliseks jalgpalliajaloolane Indrek Schwede, kes rääkis oma jalgpallialasest doktoritööst. Maikuus kuulsime Erik Kedarsi suust Eesti tennise ajaloost tema mängija-aastail ehk 1950–60 aastail. 2022/23. hooaega alustasime malejuttudega Kaido Külaotsa suust. Seejärel oli meil koolituspäev, kus Daimar Lell ja Heino Linn rääkisid, kuidas veeb saab paremini aidata spordiajaloo uurijaid. Kahekordsed olümpiamedalistid kaksikvennad Tõnu ja Toomas Tõniste olid meie järgmised külalised. 2023. aastat alustasime Jüri Tamme meenutamisega tema tütre Anna ja Tiit Karuksi suu läbi. Karuks oli sellele eelnevalt kaante vahele saanud raamatu Jüri Tammest. Jätkasime veebruaris olümpiavõitja Kristina Šmigun-Vähi ärakuulamisega. Aprillis oli külaliseks Tarmo Tiisler, seekord mitte läbi teleekraani, vaid vahetult mõne meetri kaugusel. Maikuus teritasime mõistust

Peep Kruusmaa koostatud küsimustele vastamisel ja seejärel tutvustas Mait Luha oma uurimust autosportlaste medalivõitudest nõukogude perioodil. Uut 2023/24. a hooaega alustasid külalistena Priit Tomson ja Aadu Kana. Viimati, oktoobris, oli külaliseks autosportlane, kunagine NSV Liidu meister Märt Kongo. Samal klubiõhtul üllatas meid kõiki väsimatu ja igihaljas Uno Aava (*pildil koos juubelililledega seltsikaaslastelt*). 95-aastane mees oli kaante vahele saanud kolmanda raamatu sarjast „Võitjad. Mehed, kes kihutasid võidu XX sajandil“. Meenutuseks. Alles aasta tagasi oli Uno Aava üllitanud sama sarja teise raamatu. Paraku need Aava kaks raamatut ja Karuksi

samuti kaks raamatut, sealhulgas väga huvitav teine raamat „Teistmoodi aastad“ alles verivärskena, jäid viimase kahe aasta saagiks TO liikmete poolt.

Tean, et uurimistegevusega on viimasel paaril aastal tegelenud veel Märt Ibrus, Henno Linn, Tiina Naarits-Linn, Mait Luha ja siin ettekandja. Kokku ca 10% liikmeist, mida on siiski äärmiselt vähe. Samas oleks huvitavaid asju küll ja küll võimalik ette võtta. Toon mõningaid näiteid:

1. EOK on teinud meile ehk ESAS-ile ettepaneku koostada läbi aegade Eesti spordijuhtide nimistu spordialade ja spordiorganisatsioonide kaupa. Tean vaid kahte spordiala, kus taoline töö tehtud. Need on ujumine Toivo Viilepi poolt ja minu enda poolt korvpall, kus kirjutas läbi aegade: esiteks alaliidu president või esimees ja teiseks tegevjuht. Mingi tiitli- või medalivõidul on põhiroll sportlasel koos treeneriga, kuid teenimatult vähe on esile toodud spordijuhte, kes teevad võidu heaks suurt taustatööd, spordiajalugu peab ka neid inimesi mäletama.

2. ESBL-i leheküljelt veebis leiab tänased sünnipäevalised ja selle alt rubriigi „Täna spordiajaloo“. Teenimatult vähene info on kaugema aja päevasündmustest, rohkem tutvustab see Eesti spordi lähiajalugu. Meie liikmed võiksid kas raamatukogus või veebis sirvida Eesti ajakirjandust ja üles tähendada konkreetse kuupäeva alt olulisi sündmusi ja neid edastada Spordikoolituse ja -Teabe sihtasutusele nende tulemuste sisestamiseks.

3. Kunagi ikka tuleb koostamisele Eesti spordileksikon. Miks mitte juba nüüd alustada eeltöid märksõnade koostamisega ja paremal juhul isegi lühitekstide lahtikirjutamisega. Näiteks Jüriöö jooks. Millal ja kelle initsiatiivil alustati? Millised on auhinnad? Kus on peetud? Kes on võitjad jne? Selliseid traditsioonilisi võistlusi on läbi aegade olnud kümnete kaupa, vast sadakond kindlasti, kui mitte rohkem. See oleks jõukohane töö meie inimestele, vajab veidi uurimist ja süvenemist.

4. Perioodika on läbi aegade olnud Eesti spordiajaloo parim talletaja. Paraku erinevalt ajakirjadest, ajalehtede sisukordi ei ole aasta lõpus tehtud. Miks mitte võtta suvaliselt ette mõne kaugema aastakäigu ajalehtede köited ja sealt välja kirjutades koostada spordialade kaupa ajaloolist väärtust omavate artiklite viited. Nii oleks praegustel, aga eelkõige tulevastel uurijatel tunduvalt kergem jõuda mõne teema uuesti uurimisel allikani. Toon näite – võtan suvaliselt lahti poole sajandi taguse „Spordilehe“ 1973. aasta 7. novembrist ja leian persoonilood suusakahevõistlejaist Tõnu Haljandist (sai muide 1968. aastal olümpaseks) ja Tiit Tammest. Kui on kusagil veebi talletatud viide sellest persooniloost, on tulevasel uurijal lihtsam leida lugu oma uurimuse algallikaks. Või samast lehenumbri algav järjejutt Henn Saarmanni sulest „Meie tõstesporti ajaloo“. Või veelgi – ikka samas lehenumbri lugu maailmameistrist, võimlemisõpetajast Maret-Mai Otsa-Višnjovast. Teemasid oleks veel.

5. Kunagi andis nüüdseks lahkunud seltsikaaslane Heino Mahlapuu hea mõtte koostada register lahkunud spordikuulsuste viimastest puhkepaikadest surnu- või kabeliaedade kaupa. Tänapäevane Haudi nimeline veebikülg annab selleks hea võimaluse. Oleks ju tore kui meil selline teave on ja sattudes kasvõi Rannamõisa kiriku surnuaeda, teame eelnevalt, et siin puhkavad minule teadaolevalt näiteks Jaak Lipso ja Jüri Tamm ning meie oma auliige Juhan Maidlo, aga ehk veelgi mõni spordikuulsus.

Lõpetuseks veel üks mõttearendus. On kaks ESAS nimelist kooslust, meie selts ja Eesti Spordiajakirjanike Selts. Mõlemasse ühendusse kuulub meie juhatuse liige Johannes Vedru. See viib mõttele, vast on võimalik seda silda ära kasutada spordist kirjutajate-rääkijate juhatamiseks värskema verena meie seltsi ridadesse. On ju järelikasv meie seltsile lausa eksistentsiaalne küsimus.

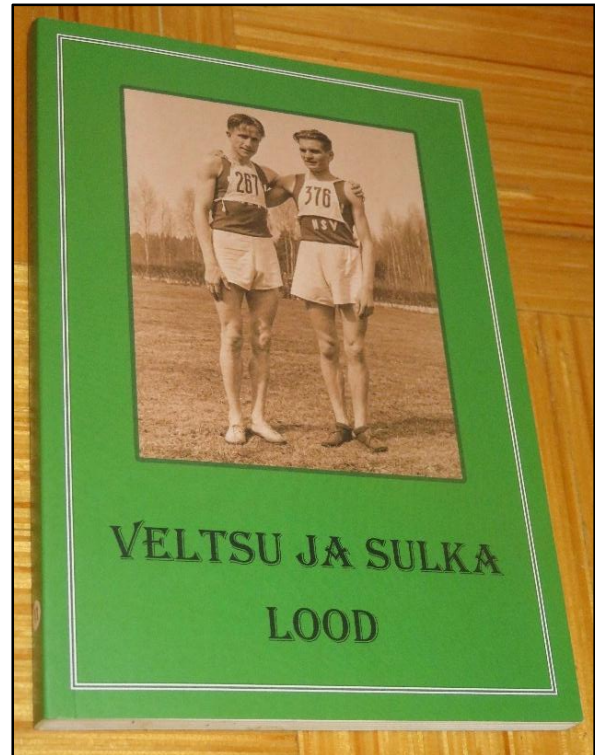
Head seltsikaaslased! Täna teid kõiki aktiivse osavõtu eest seltsiõhtutel ja teistel spordiajaloo seotud üritustel ning soovin palju tervist meie lemmiktegevusse pühendumisel ja püüdke ikka tulevastele põlvedele midagi Eesti kultuurilukku jäädvustada.

ILMUS ESAS TOIMETISED NR 11

Eesti Spordiajaloo Seltsi aasta-koosoleku eel nägi trükivalgust seltsi Toimetiste sarja 11. number pealkirja all „Veltsu ja Sulka lood“. Tõsi, kümme eelmist numbrit ilmusid koostöös Eesti Spordimuuseumiga, kuid kuna partner langes ära 2016. aastal Eesti Spordimuuseumi muutumisega sihtasutuseks Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseum, siis tekkis Toimetiste väljaandmise pikem lünk. Nüüd otsustas seltsi juhatus siiski Toimetiste sarjaga edasi minna, kuid siis juba oma jõududega ja tulemus on nüüd lugeja ees.

ESAS Toimetiste 11. numbrisse on kokku pandud meie auliikme Ille Palmi 2005. ja 2006. aastal tehtud intervjuud kahe jooksumehega: Helsingi olümpiamängudel 1500 m jooksnud Mihail Velsvebeliga ning samuti keskmaamehe, hiljem spordi-pedagoogina Pedas töötanud Vladimir Žuliniga. Ille Palm on nende meenutused oma elu- ja sporditeelt makilindilt ka litereerinud ja trükikõlbulikuks kohendanud. Raamatu 172 lehekülge illustreerivad 48 fotot.

Raamatut on võimalik endale soetada pöördudes otse ESAS juhatuse poole või siis ostes spordimuuseumi muuseumipoest.

ESAS TÄISKOGU AASTAKOOSOLEK

Matis Song

Järjekordne Eesti Spordiajaloo Seltsi täiskogu koosolek (*järgmisel leheküljel pilt hetkest enne algust*) leidis aset 28. novembril 2023 Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi raamatukogusaalis. 122 seltsi tegevliikmest oli koosolekule registreerunud 33 liiget, kellele lisandus kaksteist läbi volituste, mis tähendas 45 osalejat. Koosolekut juhtima valiti Daimar Lell ja protokollima Matis Song.

Koosoleku alustuseks andis seltsi esimees Enn Mainla ülevaate viimase aja tegevusest. Eelmisest aruandekoosolekust ehk 2021. aastast, kui valiti seltsi järjekorras 17. juhatus, on 132 liikmest meie hulgast taevastele radadele liikunud 11 liiget ja seltsi on astunud samuti 11 liiget. 5 liiget on seltsist lahkunud kas omal soovil või välja arvatatud liikmemaksu võlgade tõttu. Seega on meil hinged kirjast 127 isikliiget, lisaks juriidiline liige spordiajalooklubi Alfred.

Tänasele ajastule omaselt suhtleb juhatus põhiliselt elektrooniliselt ja mõne ürituse raames saadakse kokku ka füüsiliselt.

Kahe viimase aasta jooksul on toimunud ESASi 15. ja 16. konverents, kus on põhiteemaks olnud jätkuvalt Eesti spordiajaloo ja -sündmuste ümmargused tähtpäevad. Maikuus on olnud koolituspäevad, vastavalt 2022. aastal Väätsas jalgrattamuuseumis ja 2023. aastal Raadil Eesti Rahva Muuseumis.

Pärast räsiva COVID-19 pandeemiat on ajaloopäevad toimunud regulaarselt 2022. aasta aprillist saadik. Enn Mainla märkis tunnustavalt ära Pärnu osakonda, kes selle aja jooksul on pidanud kolm ajaloopäeva. 26ndal Pärnu spordiajaloopäeval kõneldi spordimetoodikutest, 27ndal Kadrijooksust ning 28ndal korral Pärnu võrkpallist. Suvepäevad on toimunud 2022. aastal Valga maakonnas Grete motellis ja tänavu Raplamaal Valtu spordikompleksis.

Jätkunud on ka piiriülene suhtlus välisriikidega. Eelmise aasta detsembris käidi Helsingis sõsarseltsi 30. aastapäeva tähistamisel, selle aasta 8.–9.ndal detsembril on Soomes Jyväskyläs Põhjamaade-Balti spordiajaloo seminar, kus Eestit esindab Daimar Lell.

ESASi Teatajat on ilmunud kindla perioodilisusega numbrid 100–107. Seltsi liikmete osalusel on tulnud välja mitmeid trükiseid. Daimar Lelle, Aare Oja ja Matis Songa eestvedamisel ilmub Eesti Spordi Aastaraamat. Daimar Lelli abiga tuli välja Toomas Tõnise teos “Nimeraamat. Tänuraamat. EOK ja EOK liikmed”. Üle mitme aasta tuli välja ESASi toimetiste sarja raamat, järjekorras number 11., kus on kirja saanud Eesti jooksu- ja kergejõustikutegelaste Mihhail Velsvebeli ja Vladimir Šulini mälestused. Ilmusid ka Vello Kade raamat “Sada lugu minu elust ja spordist”, Jaak Valdre raamat “Kümnevõistlus ja rock’n’roll. Uno Palu”. Tiit Läänelt on ilmunud mitmeid raamatuid, neist kõige värskemalt “I taliolümpiamängud Chamonix 1924”. Lisaks on raamatuid välja andnud Tiit Karuks ja väsimatu Uno Aava raamatusarja “Võitjad” kolmas osa.

Edasi kõneles Tallinna osakonna poolt Rein Järva. Tema sõnul moodustab pealinna osakonna hetkel 52 liiget, hiljuti liitus sealse osakonnaga meie seltsi üks

nooremaid liikmeid Maria-Helena Mettis. Osakond peab aastas korrapäraselt 8 korral osakonna päeva huvialaklubis Raavis.

Rein Järva soovitas seltsi liikmetel rohkem tegutseda, et täita hoolega näiteks spordistatistika auke. Selles valdkonnas on õnneks silma paistnud korvpallis ja veespordis. Tema sõnul on teenimatult vähe välja toodud spordijuhte. Järva sõnul vajab Eesti spordileksikoni, kus seletataks lahti erinevaid spordimõisteid ja spordiüritusi. Tema sõnade kohaselt tuleks luua tihedamaid sidemeid Eesti Spordiajakirjanike Seltsiga, mis võiks olla omalaadne taimelava Eesti Spordiajaloo Seltsi liikmeskonnale.

Viimast mõtet toetas sõnavõttudevoorus ka Märt Ibrus.

Pärast aruandeid andis seltsi majandustegevusest ülevaate revisjoni-komisjoni esinaine Mai Luik.

Kuna Eesti majandustingimused on võtnud suuna elukallidusele, siis tehti juhatuse poolt ettepanek tõsta liikmemaksu aastast 2024. Kohalviibinute poolt võeti ühehäälselt vastu otsus sisseastumismaks tõsta 5 eurole, liikme aastamaks 15 eurole ja pensionäri aastamaks 10 eurole.

Eesti Spordi Ajalooseltsi uueks auliikmeks sai ühisel häälel Pärnu kauaaegne spordiajakirjanik **Enn Hallik**, mis oli tema sõnul üllatav tunnustus. Kiidutunnistused pälvisid tehtud tõhusa töö eest **Uno Aava, Henno Linn, Tiit Lääne** ja **Jaak Valdre**. Tänukirjad olid välja teeninud **Rein Järva, Tiit Karuks, Vello Kade, Daimar Lell, Taago Puntso, Viive Reesar** ja **Johannes Vedru**.

Koosoleku juhataja Daimar Lell on rõõmus – juhatus valitud ja uus auliige Enn Hallik (paremal) tunnustuskirja kätte saanud

Järgnesid korralised valimised. Järgmiseks kaheks aastaks (ehk aastani 2025) valiti seltsi esimeheks 39 poolthääle ja ühe erapooletu häälega **Enn Mainla**.

Juhatuses jätkavad koosoleku ühisel nõul Enn Mainla kõrval **Enn Hallik, Rein Järva, Henno Linn, Matis Song ja Johannes Vedru**. Ka revisjonikoosseis jäi samaks: **Mai Luik, Aime Tobi ja Reet Linkberg**.

Enn Mainla tänas jätkuva usalduse eest, aga pani südamele, et lähemas tulevikus peaks leidma esimehe kohale mõne noorema aktiivse liikme.

EESTI OLÜMPIAKOMITEE ESIMESED 100 AASTAT

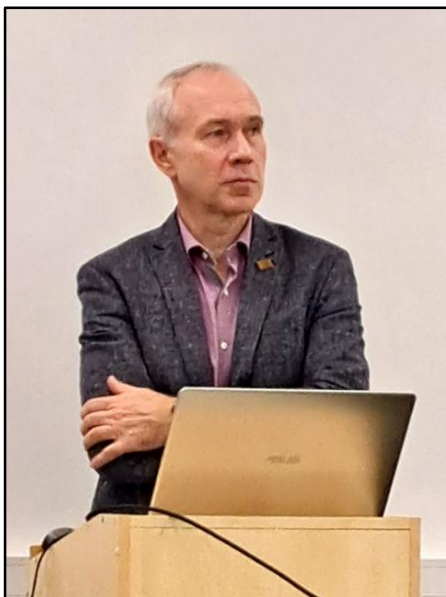
Sellise teemaga toimus 28. novembril ESAS XVII konverents TÜ sporditeaduste ja füsioteraapia instituudi Fred Kudu nimelises auditooriumis (*pildil vaade saali*). Eesti Spordiajaloo 34. sünnipäeval konverentsi avanud seltsi

esimees Enn Mainla kutsus saatesõnu lausuma majape-remehe, instituudi juhataja professor **Jarek Mäestu** (*pildil*), kes õnnitles 100-aastast Eesti Olümpiakomiteed, rõhutas selle olulist rolli Eesti spordiliikumise igal tasandil ka järgmisel sajalt aastal.

Konverentsi avaettekandes „Eesti Olümpiakomitee asutamine 100 aastat tagasi“ andis Spordikoo-

lituse ja -Teabe sihtasutuse analüütik **Daimar Lell** (*pildil*) ülevaate sajanditagustest sportlaskonna pingutustest oma olümpiaorganisatsiooni asutamisel. On ju tähelepanuväärne, et oma riiki esindati olümpiaareenil Antverpenis juba 1920. aastal, so enne, kui oli ametlikult eluõiguse saanud Eesti Olümpiakomitee.

Huvitav on see, et kui pea saja aasta tagasetel olümpiamängudel 1924. aastal Pariisis oli Eestit esindamas 43 sportlast, siis nüüd, 100 aastat hiljem pole võimalik Pariisi saata ligilähedaltki samasuurt olümpiavõistkonda.

Kuna järgmised kaks ettekandjat pidid kiirustama tagasi Tallinna, siis konverentsi jätkamisel hüpati esialgu üle vahepealse perioodi ja käsitleti taastatud Eesti Olümpiakomitee aegu.

Eesti Olümpiakomitee taastulemise esimesest paarist aastakümnest rääkis seda ise läbi elanud, Eesti Spordi Keskliidu peasekretärina ja peale ühinemist EOK-ga edasi EOK peasekretärina jätkanud, nüüd EOK asepresidendi ametis olev **Toomas Tõnise** (*pildil*). Ettekandja andis oma isiklike mälestustega vürtsitatud ettekandes hea ülevaate meie spordi tipporganisatsiooni käivitamise ja oma koha otsimise keerukast teest. Eesti Olümpiakomitee

taastatuks tunnistamine 1989. aasta 14. jaanuaril Estonias toimunud olümpia-kongressil oli üheks tähiseks Eesti iseseisvumise rajal.

Jutujärje Toomas Tõniselt võttis üle tema järel kümme aastat tagasi EOK peasekretäri toolile istunud, kuid juba ligi paarkümmend aastat enne seda mitmete ametite läbi EOK tegevusega üsnagi tihedalt seotud olnud **Siim Sukles** (*pildil*), kes rääkis teema “Eesti Olümpiakomitee 21. sajandil” all lahti meie spordielu tänapäeva. Lõpetas ta oma esinemise

tõdemusega, et olümpiakomitee tegevuse edukuse mõõdupuuks peetakse eelkõige rahvusvahelistel tiitlivõistlustel võidetud medalite arvu ja demonstreeritud graafik näitas kujukalt, kuidas selle tulpade kõrgus küll pisut kõigub, kuid on kasvufaasis.

Peale kohviturgutust sai konverents jätku (*pildid ülal*) spordiajakirjaniku, ESAS auliikme **Tiit Lääne** ettekandega „Kolmekümnendate sära ja pettumus“, kus ta tõi säravama külje poolt esile 1936. aasta Berliini mängudelt toodud seitset medalit ja loomulikult seejuures Kristjan Palusalu kahte kuldmedalivõitu. Mõrudama poole peale jääb muidugi Eestist olümpiadelegatsiooni mittesaatmine Los Angelesi mängudele 1932. Samuti valmistas pettumuse 1940. aasta mängude, kuhu ilmselt oleks Helsingi läheduse tõttu saadetud tõenäoliselt suurima medalisaagi järgi ka arvukaim võistkond, ärajäämine hoogu võtva maailmasõja tõttu. Puhkenud II Maailmasõda ja Eesti annekteerimine NSV Liidu poolt tõi kaasa Eesti Olümpiakomitee tegevuse lõpetamise ja enamuse EOK liikmete

vangistamise ja saadetuna Venemaa avarustesse, nende huku ebainimlike tingimuste või otsese vägivalla tõttu. Sellest kõigest rääkiski ESOM peavarahoidja **Kaarel Antons** oma ettekandes „Eesti Olümpiakomitee tegevuse katkemine 1940“.

Tiit Lääne

Kaarel Antons

Johannes Vedru

Eesti okupeerimine 1940 tõi kaasa jäämise 50 aastaks võõrvõimu meelevalda. Mis see tõi kaasa spordiliikumisele, lahkas oma ettekandes „Olümpial võõra lipu all“ ERR spordireporter **Johannes Vedru**.

NOMINEERITUD EUROOPA AASTA MUUSEUMIKS

4. detsembril sai teatavaks, et Euroopa Muuseumifoorum (European Museum Forum) on valinud nende Euroopa muuseumide hulka, kelle seast selgub 2024. aasta maikuus Euroopa aasta muuseum, ka Tartus asuva Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi.

Euroopa aasta muuseumi auhinnale (EMYA) saab kandideerida muuseum, mis on avatud või oluliselt uuenenud alates 2019. aasta jaanuarist. Spordimuuseum on muu hulgas selle aja jooksul:

- ehitanud 2020. aastal ümber muuseumi põhikorrused. Sama aasta oktoobris avanud muuseumi uuenenud ruumides käed-külge püsinäituse „Eesti spordi lugu“, mille Neway disainiagentuuri poolt loodud näitusekujundus pälvis aasta hiljem mainekal Kuldmuna võistlusel keskkonnadisaini kategoorias 3. koha ehk Pronksmuna.
- avanud 2020. aasta renoveerimise käigus külastajatele ühe muuseumi hoidlatest, millega seoses võitis 2021. aastal valminud innovatiivne

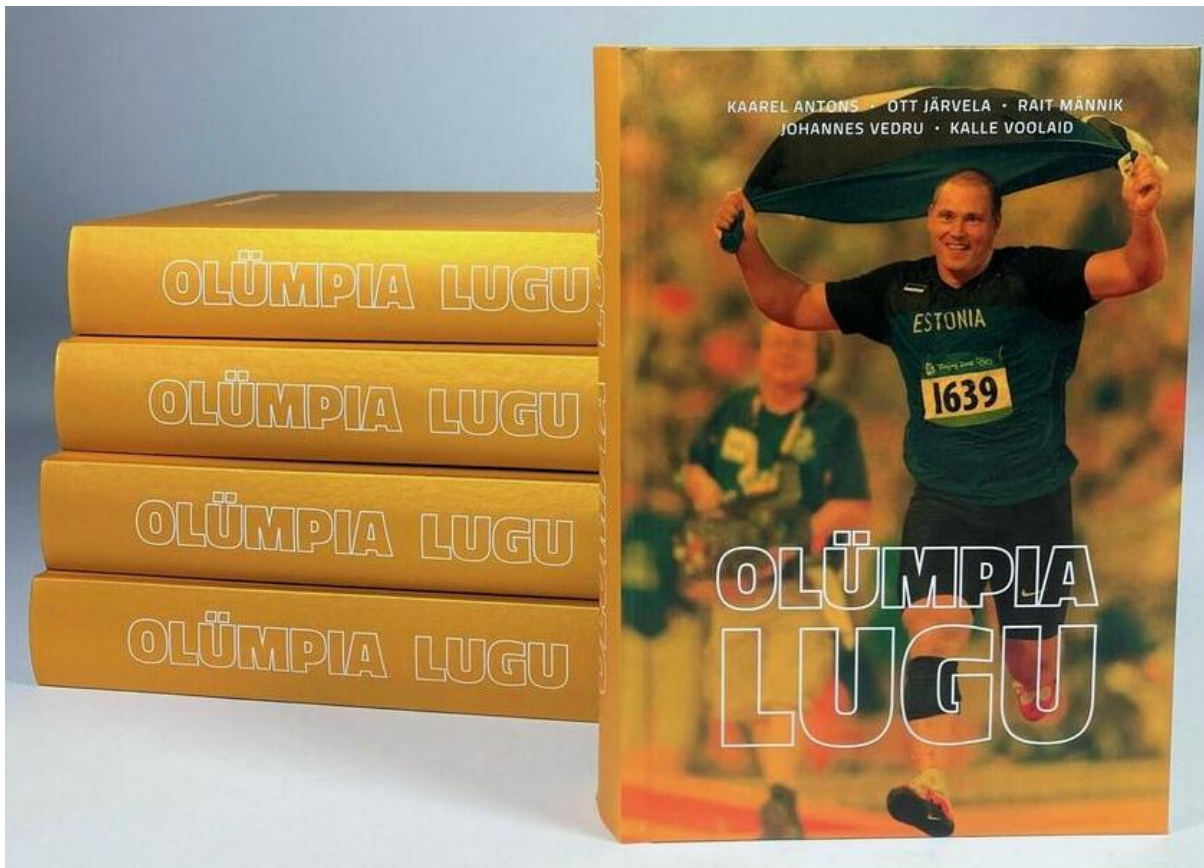
veebirakendus sealsete esemete skaneerimiseks 2022. aastal muuseumikogu arendaja kategoorias Muuseumiroti auhinna.

- arendanud välja spordimuuseumi päris oma veebirakenduse – Digikaaslase, mis pakub külastusele lisavõimalusi audiogiidi, majajuhi, mängude ning tagasisidestamise platvormi näol.
- avanud 2022. aastal oma uuenenud majas koostöös Red Bull Estonia ja Simple Sessioniga esimese ajutise suurnäituse ekstreemspordist, mille turundusaktsioon „Üle piiri“ pälvis samal aastal Visit Estonia poolt Eesti aasta turundusteo tiitli.
- viinud oma muuseumihariduse uuele tasemele, pakkudes erinevatele vanuseastmetele laia valikut harivaid ning käed-külge haridusprogramme.

Võitjad kuulutatakse välja EMYA2024 aastakonverentsil, mis toimub Portugalis Portimãos 1.–4. maini 2024.

ILMUS „OLÜMPIA LUGU“

Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseum tähistas oma 60. sünniaastat ja Eesti Olümpiakomitee 100. sünnipäeva 8. detsembril raamatu „Olümpia lugu“ ilmutamisega. Mahuka ülevaateraamatu autoriteks on spordiajaloolased Kaarel Antons, Rait Männik, Kalle Voolaid ning spordiajakirjanikud Ott Järvela ja Johannes Vedru.

Raamatu üks autoritest, spordimuuseumi kuraator ja ESAS liige Rait Männik on muuseumi kodulehel kirjutanud nii:

Vajadus ühe tavapärasest mahukama olümpiamängude ajalugu hõlmava teose järgi oli spordisõprade ringis tuntav ning sobivamat aega selle üllitamiseks, kui Eesti Olümpiakomitee sajas sünnipäev, olnuks raske leida. Samuti on väga sümboolne, et „Olümpia lugu“ ilmus üsna Pariis 2024 mängude künnisel, sest täpselt 100 aastat varem just Prantsusmaa pealinnas tegid eestlased oma esimesed olümpiasammud ja -võistlused EOK egiidi all. Muidugi oli ka varem olümpiapeost osa saadud ja isegi medaleid võidetud, kuid Eesti Olümpia Komitee lähetas meie parimaid sportlasi esmakordselt teele 1924. aasta kevadel, sihiks Pariisi mängud.

„Olümpia lugu“ annabki ülevaate sellest, milline on olnud eri aegadel olümpialiikumise tervis, millistest tõekspidamistest on lähtutud, mis aladel võisteldud ja kes tõusnud kõige silmapaistvamateks atleetideks. Muidugi on erilise tähelepanu all eestlaste käekäik – meie sportlaste minekud ja tulekud, erakordsed saavutused ja medalivõidud, aga lisaks oleme aeg-ajalt piilunud ka lähinaabrite saavutuste laekasse.

Raamatu lehekülgedel kohtute viie erineva autoriga, kellest igaühele on jäänud omad eelistused ja tõlgendamisruum, kuid nii nagu viis erinevat värvi olümpiarõngast moodustavad ühtse tugeva terviku, on loodetavasti ka teose autoritel õnnestunud kokkuvõttes luua vahva koondtulemus. On tuhlatud vanades fotokastides, lapatud ammuseid ajalehti, käidud arhiivis, uuritud dokumente, konsulteeritud asjatundjatega, loetud varasemaid väljaandeid, korrigeeritud eelnevaid teadmisi ja avastatud mõndagi uut. Tekstiosa täiendav kohustuslik sporditulemuste statistika on koondatud mitme tunnustatud varasalve andmete põhjal ning kõike seda toetab rikkalik ja paljuski seninägemata fotovalik.

Raamatut „Olümpia lugu“ saab endale muretseda kõigist hästivarustatud raamatupoodidest üle Eesti, kuid loomulikult on seda kõige mõistlikum teha muuseumipoest spordimuuseumis.

PÕHJA- JA BALTIMAAD SPORDIAJALOO SÜMPOOSION

Daimar Lell

8. ja 9. detsembril toimus Soomemaal, jõulueelses Jyväskyläs Põhja- ja Baltimaade spordiajaloo sümposion. Eesti ja ühtlasi ESAS esindajana oli kohal Daimar Lell.

Soome Spordiajaloo Ühingu ning Jyväskylä Ülikooli ajaloo ja etnoloogia osakonna korraldatud sümposiooni vedasid peakorraldajatena korduvalt ka ESASi üritustel üles astunud Heikki Roiko-Jokela ja Tapio Roiko-Jokela. Kohapealseid (osaleda sai ka Zoomis) osalejaid oli neljast riigist – Soomest, Rootsist, Leedust ja Eestist. Baltimaadest küll kummastki riigist üks ehk siis üsna tagasihoidlikult. See aga ei tähendanud, et Baltimaade spordiajalooost juttu poleks

olnud. Taaskord tuli tõdeda, et meie ajaloolised sidemed on olnud tugevad ning pakuvad ikka ja jälle põnevat avastamist. Kokku kuulati kahe päevaga ära 19 ettekannet ning peeti hulgaliselt huvipakkuvaid arutlusringe.

Teemade valik, mis vaatluse alla võeti oli lai – ballitantsust jalgpallini, olümpiaajaloost tänapäevase e-spordini, ei puudunud ka spordi pahupoolt – ahistamist, ebavõrdsust ning valemängurlust puudutavad ettekanded. Mitmest ettekandest kumas läbi tänase päeva, Venemaa sõjalis-poliitiliste ambitsioonide kontekst (näiteks Antero Holmila „Verine vesi: 1956. aasta Melbourne'i olümpiamängud, Ungari ülestõus ja rahvusvaheline ajakirjandus“). Loomulikult

räägiti talviste spordialade (suusatamine, jääpall jt) ajaloost ning arengutest. Kokkuvõtvalt võib öelda, et spordile läheneti väga erinevatest vaatenurkadest – majandus, sotsioloogiline ja psühholoogiline pool, (soolised) stereotüübid, mõju ühiskonnale jne.

Sümposiooni suurimat välistähelepanu pälvis kindlasti Tartu ülikooli arstiharidusega Sergei Iljukov (*pildil*). Aastaid Lahtis spordiarstina tegutsev mees oli muuhulgas kuni Ukraina sõja alguseni Venemaa antidopingu agentuuri RUSADA nõuandekogu sõltumatu (välismaine) liige. Sõja algusega otsustas ta sealsele tegevuse joone alla tõmmata

ning keskenduda rohkem teadus- ja uurimistööle. Ta küll rõhutas, et on rohkem arst kui ajaloolane, kuid sellegi poolest pakkus tema ettekanne 1970.-80. aastatel NSV Liidus tehtud uuringutest vereülekande mõjust sportlaste sooritusvõimele, elavat huvi. Meie jaoks on huvitav ära mainida, et enim publikutsioone sel teemal avaldas toona Eestist pärit, kuid Riias elanud ja töötanud sporditeadlane Ivar Aulik (1933–1986).

Suuskade ja suusatootmise arengu aspekte Skandinaavias analüüsinud rootslane Isak Lidström (*pildil*) hämmastas siinkirjutajat suurepäraste teadmistega Eesti ajaloost ning oma uurimustega

siinsete rannarootslaste spordiloost. Omal ajal oli tal olnud palju kontakte ka Aarand Roosi, Edvin Vesterby jt.

Leedulanna Renata Rachmanovaite andis ülevaate arusaamadest ja suhtumisest naiste sporti maailmasõdade vahelisel perioodil Leedu spordiajakirjanduses. On huvitav, et naiste korvpall sai sealmail kiiremini jalad alla kui meeste oma ning oli seejuures edukas. Näiteks põhjustas Leedu naiskorvpallurite 1938. aasta EM-võistluste hõbemedal ajakirjanduses suurt elevust. Soome naiste spordist, jalgpalli näitel, pidas ettekande Vesa Vares. Ahistamisest spordis kõnelenud sümposiumi peakorraldajad tõdesid samuti, et naiste sporti puudutab see endiselt rohkem. Liisa Lauroneni ülesastumisest selgus, et 1930. aastatel Soomes nõ ballisaalist spordisaali rühkinud tantsuspordi esimesed rahvusvahelised võistlused peeti just koos eestlastega. Üllatavalt tänase Eestiga sarnane oli olukord Soome tantsuspordi juhtimises 1970. aastatel. Sealmailgi oli siis kaks keskorganisatsiooni, kelle omavahelised suhted olid keerulised.

Ettekannetejärgses aruteluvõorus astusid üles (vasakult) Heikki Roiko-Jokela, Joonas Kananen, Sami Koskelainen, Vesa Vares ja Tapio Roiko-Jokela

Eestipoolne ettekanne sattus sümbolsele päevale – 8. detsembrile, mil tähistasime Eesti Olümpiakomitee 100. sünnipäeva. Daimar Lell võttis vaatluse alla EOK asutamise protsessi aastatel 1919-1923, samuti tutvustas ta põgusalt eestlaste Antwerpeni olümpiamängudele jõudmise tagamaid 1920. aastal. Täiendavalt uuriti veel, kuidas Eestis sajanditagust olümpiale minekut rahastati, samuti seda, kas EOK asutamise ja 1980. aastate lõpu taasasutamise juures võib täheldada ühiseid jooni.

Daimar Lell meenutas oma ülesastumise sissejuhatuses ka 2001. aastal Otepääl korraldatud I Põhja- ja Baltimaade spordiajaloo seminari ning avaldas lootust, et ehk seekord õnnestub ettevõtmine traditsiooniks muuta. Sellele andis

Heikki Roiko-Jokela ka optimistliku vastuse. Sümpoosioni kokkuvõttes ütles ta, et järgmine sellelaadne kokkusaamine ongi plaanis korraldada, sealsamas Jyväskyläs 2024. aasta novembris või detsembris. Kui asjad kulgevad plaanipäraselt võivad seekordse kokkusaamise ettekanded või valik neist järgmisel aastal ka kaante vahele jõuda.

KOHTUMINE ENE LAANESEGA *Aivar Soop, Rein Lellep ja Tiit Helm*

14. detsembri oli Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis seltsipäeva külaliskas Ene Laanes (*pildil*), kelle elu ja töö on olnud enam kui pool sajandit seotud Lähte Ühisgümnaasiumiga ja Tartu valla spordikooliga.

Ene Laanese aktiivne liikumine ja sportlik tegutsemine algas juba lapsena tema sünnikodu ümbruses, Äksis. Võrkpallini jõudis Ene nooruspõlves Sojamaa küla võrkpalliväljakul, kus ta esialgu pallitüdrukuna kohalikele pallilahingutele kaasa elada sai. Kuid peagi lülitus ta ka ise mängu ning mängus on ta püsinud aastakümneid, kuni seenioride võistlusteni.

Pärast Lähte Keskkooli lõpetamist 1967. aastal jätkas ta õpinguid Tartu Riikliku Ülikooli kehakultuuriteaduskonnas, mille lõpetas 1971. aastal. Seejärel asus Ene tööle Lähte Keskkooli kehalise kasvatuse õpetajana, kus töötas kuni pensionile jäämiseni 2015. aastal. Pärast koolitunde juhendas ta treenerina Lähte kooli noori võrkpallureid ning alates 2005. aastast tegutses treenerina ka Tartu Valla Spordikoolis. Ene Laanese eestvedamisel lükati 2000. aastal käima „Lähte karika“ võrkpalliturniiri traditsioon, kuhu kutsuti osalema maakoolide võistkondi üle Eesti. 2004. aastal omistati Ene Laanesele Tartumaa aasta õpetaja tiitel.

Ene Laanes peres kasvas kolm tütart, kes ema eeskujul ka oma erialadel väga pühendunud ja edukad on olnud. Noorim tütardest, Katre Laanes on mänginud võrkpalli Soome ja Prantsusmaa kõrgliigas, samuti Eesti koondises ning oli 2003–2006 Eesti parim naisvõrkpallur.

Ene Laanes on oma kogemusi rakendanud Eesti Koolispordi Liidu juhatuse ning vabariikliku kehalise kasvatuse ainenõukogu liikmena. Tema südameasjaks oli kehalise kasvatuse ainekava valmimine, mille juures ta Lähte Ühisgümnaasiumis õpetajatöös kogetule tuginedes aitas sõnastada kehalise

kasvatuse vajalikkust ja eesmärgi. Et tähtsustada tuleb õpilaste tervist, seega kuidas olla terve ja rühikas ning kuidas seda saavutada. Samuti on ta raamatu „Kehaline kasvatus. Abiks õpetajale“ üks kaasautoritest.

2007. aastal autasustati Ene Laanest Valgetähe V astme teenetemärgiga.

Enn Laanes kuulajate ees spordimuuseumi raamatukogusaalis

ESAS-i TEGEVUSKAVA 2024. AASTAKS

1. ORGANISATSIOONILINE TEGEVUS

1.1. Seltsi tegevuse propageerimine ja liikmeskonna laiendamine	pidev	juhatus
1.2. Koostöö EOK-ga ja ESOM-iga Eesti spordiajaloo uurimise edendamiseks	pidev	juhatus
1.3. Koostööprojektid spordiajaloo tegelevate isikute ja organisatsioonidega	pidev	juhatus
1.4. Spordiala liitudes spordiajaloo toimkondade ellukutsumisele (uurijate leidmisele) ja alade ajaloo uurimisele kaasaaitamine	pidev	juhatus
1.5. Seltsi tegevuse info levitamine internetis, oma koduleheküljel, selle täiendamine	pidev	D. Lell
1.6. Seltsi tegemiste kajastamine pressis vahendusel	pidev	J. Vedru

1.7. Seltsi täiskogu koosolekute ettevalmistamine ja läbiviimine	2. mai ja 28. nov.	juhatus
2. SELTSITEGEVUS		
2.1. ESAS-i seltsipäevad	graafik	juhatus
2.2. Tallinna osakonna seltsiõhtud	graafik	TO eestseisus
2.3. Pärnu XXIX spordiajaloo päev	aprill	kohalik aktiiv
2.4. ESAS-i 35. aastapäeva tähistav seltsi XVIII spordiajaloo konverents	28. nov.	juhatus
3. METOODILINE TÖÖ JA KOOLITUS		
3.1. Koolituspäev Tartus	2. mai	juhatus
3.2. Koolituspäev Tallinnas	21. okt.	TO eestseisus
3.3. XXIII suvekool	juuli	juhatus
4. UURIMISTÖÖ JA KIRJASTAMINE		
4.1. Teataja väljaandmine	iga kv	E. Mainla
4.2. Toimetiste nr 12 väljaandmise ettevalmistamine	I-IV kv	E. Mainla
4.3. “Eesti sisekergejõustik läbi aegade” koostamise jätkamine	I-IV kv	I. Voltri jt
4.4. Eesti korvpallikoondiste (mehed ja naised) mängude kronoloogia jooksev täiendamine ja ettevalmistamine väljaandmiseks	I-IV kv	R. Järva, M. Ibrus
4.5. Kehakultuurlase aastaraamatutes (1956–1995) Eesti sportlaste eesnimede taastamine	I-IV kv	TO eestseisus
4.6. Eesti spordi kronoloogia 1900–2023 (päevast päeva) korrigeerimine ja täiendamine	I-IV kv	R. Järva, D. Lell jt
4.7. Eesti spordi juhtorganite, komiteede, liitude, föderatsioonide jt koosseisud läbi aegade	I-IV kv	juhatus ja TO eestseisus
5. MAJANDUSTEGEVUS		
5.1. Liikmemaksude kogumine	pidev	laekurid
5.2. Fondidest toetuste taotlemine	pidev	juhatus
5.3. Majandusküsimuste lahendamine	pidev	juhatus

Hea seltsikaaslane! Palun vaata uue aasta tegevuskava läbi ja anna 10. jaanuariks juhatusale teada oma arvamusest ja ettepanekutest – mida vajalik lisada, muuta, parandada?

ÕNNITLEME 2024. AASTA JUUBILARE!

∞ 95 ∞

ENDLA PEETS
HELDUR TUULEMÄE

2. augustil
1. oktoobril

∞ 90 ∞

AAVI DOBRÕŠ

14. detsembril

∞ 85 ∞

REIN-VELLO OJAVERE
ILMAR TALUSTE
REIN PAJUR
LAINE UUSTALU
PEETER BÖCLER
HELVI ERIKSON
PAAVO KIVINE
HILLAR-HEITI KARM

6. jaanuaril
8. jaanuaril
6. mail
17. juunil
29. oktoobril
2. novembril
19. novembril
20. detsembril

∞ 80 ∞

VELLO PLUUM
PRIIT NEEME
UNO PLAKK
TOOMAS BERENDSEN
ERIK LILLO
VIIVE REESAR
ENN MAINLA
REIN MEISTER
TOIVO JÄRVIS

5. veebruaril
2. aprillil
7. aprillil
5. mail
29. juunil
24. septembril
21. novembril
6. detsembril
28. detsembril

∞ 75 ∞

MÄRT IBRUS
ANTS VEETÕUSME
HENNO LINN
ENN KIVISAAR
RITA LEPIK

13. jaanuaril
3. mail
16. mail
26. juulil
23. novembril

∞ 70 ∞

ELLE ÕUN
AARE ARULA

3. jaanuaril
25. oktoobril

∞ 65 ∞

HOLGER PEEL
NEINAR SELI

20. mail
7. detsembril

∞ 60 ∞

ARNO SILLAT
KUNNAR REMMELGAS

6. aprillil
25. aprillil

∞ 50 ∞

AARE OJA
RAIT MÄNNIK

15. märtsil
19. aprillil

TÄHELEPANU – MUUTUS LIIKMEMAKS!

ESAS 28. novembri täiskogu otsusel on 2024. aastast liikmemaks 15 eurot (pensionäridel 10 eurot). Endiselt on liikmemaksust vabastatud 85-aastased ja vanemad. Liikmemaksu vabastus kehtib ka auliikmetele. Loomulikult liikmemaksust vabastatutel jt pole keelatud seltsi oma panusega toetada. Seltsi sisseastumismaks on 5 eurot.

Kes pole märganud, et aasta sai läbi, aga seltsi eelmise aasta liikmemaks ikka veel tasumata, siis palume see tasuda veel I kvartali jooksul vana tariifi (so 8(5)) järgi koos uue aasta maksuga ja kena oleks, kui saakski tavaks, et aastamaks laekub liikmetelt seltsi arvele kohe esimesel kvartalil.

Liikmemaksu (ja toetusi) on võimalik üle kanda Eesti Spordiajaloo Seltsi arveldusarvele nr. EE951010152001602002 SEB pangas või tuua/saata seltsi esimehele Enn Mainla (Rüütli 15, Tartu 51007, tel 56497632, E-mail: enn.mainla@gmail.com) või Tallinna osakonna liikmetel oma osakonnas Viive Reesarele (tel 6770829 või 59196767).

□ □ □ □ □ □ □

**Täname Eesti Kultuurkapitali
seltsi tegevuse toetamise eest!**

□ □ □ □ □

Kasutatud ESOM ja ESAS kodulehel ilmunud materjale
Fotod: Peep Kruusmaa, Daimar Lell, Mait Luha, Enn Mainla,
Rait Männik, Jaan Roomets, Jaak Valdre

□ □ □

**Eesti Spordiajaloo Seltsi Teataja nr 108
koostas ja toimetas Enn Mainla**